

JONAS BILIŪNAS

LIŪDNA
PASAKA

Jonas Biliūnas
Liūdna pasaka

«Public Domain»

Biliūnas J.

Liūdna pasaka / J. Biliūnas — «Public Domain»,

Содержание

I	6
II	8
Конец ознакомительного фрагмента.	10

Jonas Biliūnas

Liūdna pasaka

... Tu manęs nelaimėje neapleidi, nuliūdusį palinksmi, nuvargusiam ranka paduodi.. Dėkingas už atsidėjimą ir širdį gerą, aš Tau nors apsakymėlius rašysiu. Skaityk! ... Jeigu patiks Tau ir gyvas būsiu – ir darugiau papasakosiu...

I

Namas, kuriame ką tik atvažiavęs apsigyvenau, stovėjo pačiam miške. Gražus vasarinis namas. Aplink jį kvepiančios pušys ir eglės atokaitoj snaudė, už kelių žingsnių pakalnėlėj vėsi upė plaukė...

Čia, sveikatos ieškodamas, pažadėjau visą vasarą išbūti...

Antrą dieną išėjau oran, kur jau laukė manęs pastatyta po pušimis gulimoji kėdė, ir, sunkiai alsuodamas, atsiguliau...

Privargau... Tik kvapą begalėjau atgauti. Bet tuoj... Lengviau... Jau visai lengvai ėmiau kvėpuoti...

O, kaip buvo gera! ...

Nežinau, ar gali kas taip jausti pušyno kvapą kaip džiovininkas. Gal tik vienas artojas, po sunkaus kasdieninio darbo kietan patalan guldamas, tokį pat jausmą turi.

Nors buvau išsinešęs knygą ir ketinau skaityti, bet pamečiau ją ant žemės, išsitempiau visas ir, kaip mažas vaikas, lepinaus, tuo kvapu alsuodamas. Ėmė noras suimti visą tą pakvipusį orą gniaužtan ir, pravėrus savo krūtinę, vienu rieštu sugrūsti jį plaučiuosna¹: pasotint šiuos, alkanus, to oro ištroškusius. Bet buvau toksai silpnas, tos galios neturėjau...

Gulėjau aukštiekninkas ir gėriau tą kvapą, gėriau. Akimis klajojau po medžių viršūnes: žiūrėjau, kaip „pušin iš pušies voverytė liuksi“, klausiaus, kaip tarp šakelių nematomi paukščiai čeža ir įvairiais balseliais gieda. Ir taip ramu, taip gera rados. Nors negalėjau savo kojomis naudotis, negalėjau po kalnelius laiptoti, po klonius lakstyti, negalėjau šokauti ir dainuoti, kaip tat tik moka žmogus, miškan įėjęs: tečiaus² buvau dėkingas Sutvertojui ir už tai, kad dar turėjau sveikas akis ir geras ausis. Juk tūlas³ ir to tiek neturėjo.

Iš vasarinių namų susirinko netoli manęs gražiai apsitaisę vyrai ir moterys, jaunimas ir vaikai – visi linksmi ir laimingi. Vieni ėmė žaisti, kiti apsėdo dailų dirvonėlį, treči išsisklaidė po mišką – juokaudami ir dainuodami. Visi šitie miesto gyventojai, dėl poilsio ir įvairumų tame miške susirinkusieji, buvo kaip iš pasakos išėję: gražios, šviesiais rūbais pasipuošusios moterys mirgėjo tarp medžių, kaip sužidę žolynai daržely; mažučiai malonus vaikai traukė į save akis ir širdį, kaip Rafajelio paveikslas. Į juos žiūri, regėjos, kad nėra pasauly vargų ir ašarų, nelaimių ir bado, o jeigu ir yra, tai ne čia, bet ten, toli už miško, iš kur garsas neateina. Į juos žiūrėdamas, norėjau nors ant valandėlės užmiršti ir savo ligą ir tą, kas už to miško dėjos; norėjau tikėti, kad čia niekur mažiausio nelaimės šašėlio neišvysiu...

Tik staiga kažin koks ypatingas, niekad dar negirdėtas balsas man ausyse sudejavo. Sudejavo, kaip senatvės skunda, nelaimių atbalsis. Taip dejuoti galėjo? Tik žmogus senas, labai senas, ir labai nelaimingas...

Atsigrėžiau, nustebęs: žiūrėjau ir laukiau...

Iš už namo kertės⁴ išlindo sena aukšta moteriškė. Ėjo jinai tiesiai į mane, lazdele pasiramsčiuodama ir dejuodama. Ją pamatęs, greitai nusisukau. Bet pajutau, kad jinai jau prie manęs: stovi, tiesiai į mane savo baisias akis įbedusi. Neišturėjau⁵ – visas sudrebėjęs atsigrėžiau. Pamačiau tas jos akis. Ne, tai ne akys. Tai buvo du taškai, klaikūs, be gyvybės. Tokį klaikumą, kaip jos akys, gali žmoguje gimdyti tik užgesusios žvaigždės, iš arti matomos. Taip, tai buvo užgesusios žvaigždės. Tik tos žvaigždės dar matė: jos tiesiai į mane žiūrėjo...

– Ko tamsta nori? – dusliu balsu paklausiau, visas krūptelėjęs.

¹ *plaučiuosna* – į plaučius. [przypis edytorski]

² *tečiaus* – tačiau. [przypis edytorski]

³ *tūlas* – dažnas, ne vienas. [przypis edytorski]

⁴ *kertė* – kampas. [przypis edytorski]

⁵ *neišturėjau* – neišvėriau. [przypis edytorski]

Nieko neatsakė: ar negirdėjo ar gal nesuprato. Tik žiūrėjo, įbedusi į mane savo klaikias akis.

Nežinojau, ką daryti: buvo ir nesmagu, ir gėda. Krepšio su savim neturėjo: nežinojau, ar jinai ubagė. Suradau kišenėj du skatikus ir atsikėlęs išspraudžiau jai rankon. Nejuto... Du skatikus išlėkė iš rankos žemėn, o jinai, nei karto nemirkstelėjus, žiūrėjo į mane.

Krūtinėj pajutau šaltą sopulį. Neturėjau, kur dėtis...

Netikėtai moteriškė atsigrėžė visa kiton pusėn ir išvydo ant dirvonėlio žmones. Sudejavo, o jos lūpos ėmė krutėti.

Išgirdau, kaip sunkiai tyliai prakalbėjo: „Kiek ponų... Kokie gražus...”

Staiga vėl įbedė į mane akis ir paklausė: „Ar nežinai, tamsta, kur mano Petriukas?...”

Įbedus akis, pastovėjo... Paskum, tartum atsakymo nesulaukusi, nuvėjo takeliu, dejuodama...

Ant dirvonėlio, ją išvydę, visi nutilo: tartum, giltinė pro šalį pralėkė. Ir jie, kaip ir aš, mėgino išsibūdėti⁶ nuo jos skatikais. Bet tie skatikai mažai, matyt, tai moteriškei rūpėjo. Pastovėjusi, kiek jinai pati norėjo, išnyko iš visų mūsų akių, kaip klaikus „*memento mori*”.

*

Po to kone kasdien, tuo pačiu laiku, išgirdavau jau žinomą ypatingą ir skaudų dejavimą ir iš už namo kertės išvysdavau išeinančią seną moteriškę. Pro mane eidama visados sustodavo ir, įbedus savo klaikias, be gyvybės akis, ilgai-ilgai į mane žiūrėdavo. Kad ir klausdavau, nieko nuo jos negalėdavau patirti.

Tik vieną vis girdėdavau: „Kiek ponų... Kokie gražus...”

Ir: „Ar nežinai, tamsta, kur mano Petriukas?...”

Bet kas tasai jos Petriukas, nepasakydavo...

Ir eidavo taip pro šalį, dejuodama, lazdele pasiramsčiuodama, sunkią sunkią meti naštą nešdama. Pasirodydavo ir išnykdavo iš visų mūsų akių, kaip klaikus „*memento mori*”.

Ir taip kone kasdien, per visą vasarą...

Pripratau prie jos... Jau ramiau galėjau matyti ir tas klaikias, be gyvybės akis, ir tą nesuskaitomą skaičių raukšlių, kuriomis kaip tinklu buvo išraizgytas moteriškės veidas... Prisižiūrėjau. Dieve, kiek tasai senas veidas raukšlių ir raukšlelių turėjo! Ilgi ilgi gyvenimo metai rašė ant jo sopulius ir ašaras ir vargų klaikumą – rašė rūpestingai, be pasigailėjimo. Likimo pirštas nepraleido nei mažiausio atsitikimo – visa ton gyvenimo knygon įrašė. Taip, tai buvo gyvenimo knyga – atidenkta, nors ir sunkiai suprantama...

Per dienų dienas ton knygon žiūrėdamas, skaičiau jos įstabius žodžius ir... šį bei tą supratau... Tiesa, ne be žodyno: daug man geri žmonės padėjo...

Liūdna pasaka!...

⁶ išsibūdėti – apsiginti. [przypis edytorski]

II

Buvo tai 186. . – ais metais...

Viename sodžių gyveno neturtelis žmogus, vardu Petras Banys, su savo moterim Juozapota. Jauni ir gražūs, abu mylėjo vienas antrą ir, susiėmę už rankų, ramiai ir drąsiai ėjo gyvenimo keliu. Tiesa, tasai kelias buvo šiurkštus ir kietas, dar baudžiamos grandimis išgrįstas. Tečiau, būdami jaunos dvasios, turėjo stiprias, kad ir pūslėtas kojas ir naštos sunkumo neįjautė.

Jų pilnai laimei tik vaikų trūko... Bet kai Petras, iš lauko parėjęs ir gardžių batvinių pasrėbęs, priedavo į savo moterį ir pusiau apkabinęs kažin ką jai tyliai ausin pašnibždėdavo: graži Juozapota kaip ugnis visa užkaisdavo ir greitai slėpdavo ant vyro pečio savo išraudusį veidą. Abu tikėjo, kad bus, ir laukė... Krikštynų...

Nors tasai laikas buvo dar toli, tečiau Petras jau pynė iš balanų lopšį, laimingai šypšodamas. Maloniai žiūrėjo į moterį ir matė; kaip iš po jos ilgų blakstienų mirgėjo akys, kaip dvi gražios žvaigždės – laimės žvaigždės...

Tas mirgančias žvaigždes jisai ir užsimerkęs matydavo...

Taip ėjo sunkios ir vargingos, bet ramios dienos... Niekur toliau savo miestelio neidami, gal būtų ir visą amžių taip ramiai ant vietos išgyvenę ir vaikų susilaukę... Bet netikėtai užpūtė naujas vėjelis – ir tų neturtelių gyveniman naujus troškimus ir naują viltį įnešė...

Pavaserį, vieną šventadienį parėjo Petras iš bažnyčios ne toks, kaip visados. Buvo užsimastęs ir susirūpinęs, o jo akyse degė nosuprantama ypatinga ugnis. Atsimainusiu balsu paprašė valgyti ir visą laiką nei žodžio nepratarė. Pavalgęs, ėmė kepurės ieškotis. Juozapota, nustebusi, sekė savo vyrą akimis ir laukė, ką pasakys. Bet tasai jau pro duris ėjo...

– Kas atsitiko? Kur eini? – bailiu balsu paklausė jo.

Taip gailingai į jį savo gražiom akim pažiūrėjo, kad Petras sugrižo ir paėmė moterį už rankos. Pasodinęs grečium savęs ant suolo, ilgai į ją tylom žiūrėjo. Jo akyse švietė ir bailė, ir viltis, ir abejojimai.

– Nieko neatsitiko – prakalbėjo atsidusdamas Petras – tik...

Juozapota krūptelėjo.

– Nebijok, nieko bloga – jau ramesniu balsu tarė jisai: – tik žinai kokią naujieną šiandien išgirdau? – ir Petras ėmė savo moteriai pasakoti, ką jisai miestely girdėjo ir matė. Kaip kunigas iš sakyklos skaitęs tokį raštą, kuriame pasakyta, kad vergai-žmonės būsią dabar lygus ponams, jiems nebevergausia, o žemė, kurią dirbą, liksianti jų nuosavi – nebe ponų. Kad tie, kurie žemės neturią arba turią labai mažai, gausią nuo naujos valdžios tiek, kiek reikia (matai, esanti kokia ten nauja valdžia, geresnė – ne rusų, bet mūsų krašto žmonių ar lenkų: toji nauja valdžia vergais-žmonėmis ir rūpinantis). Kunigas sakeš, kad ir rusų valdžia žadanti žmones išliuosuoti⁷ ir nebespausti – jau ir raštą tokį senai išleidusi. Tečiau tik taip žadanti, iš tikrųjų gi akis visiems nori apdumti: nereikia jos klausyti, ja tikėti, bet reikią rinktis būriais ir visiems iš vieno vyti rusus iš šito krašto laukan, nes jie tik esą mūsų neprieteliai, spaudžia ir skaudžia žmones, persekioją mūsų tikėjimą ir kalbą. Tą patį ir ant šventoriaus ir miestely girdėjęs – visi apie tatau kalbą; matęs ir tą raštą ne pas vieną. Žmonės esą sujudę, ir, nors tūlas iš to juokėsis, daugelis būtinai eisią, jeigu ne su šaudyklėmis, tai su šakėmis ir delgėmis rusų vyti. Girdėjęs, kad jau daugelyje vietų sumušti rusai lekią iš mūsų krašto; kad ne tik gubernatoriai, pats karalius išsigandęs, nebežinaš, kas daryti...

Petras, tai pasakodamas, šluosties rankove nuo kaktos gausiai tekantį prakaitą ir greitai alsavo. Jo akyse vėl užsidegė nesuprantama ypatinga ugnis.

Juozapota, visa nustebusi, tylėjo ir klausė savo vyro. Daug jinai nedagirdo, dar daugiau nesuprato; bet vienas daiktas giliai jai galvon įsmego.

⁷ išliuosuoti – išlaisvinti. [przypis edytorski]

– Tai mum, Petriuk, iš tiesų nebereiks jau dvaran eiti? – paklausė vyro.

Ir nors jos akyse dar klajojo abejojimas, tečiaus pačiam balse suskambėjo nebeslėpiamas skardus džiaugsmas.

– Nebereiks – atsakė Petras ir patsai to nejudamas laimingai linksmai nusišypsojo.

– Ir žemė, kurią dirbame, bus mūsų?...

– Mūsų...

– Ir dar daugiau gausma⁸ ? Juk mes taip maža jos turime...

– Gausma ir daugiau...

– Dieve, kokie būsma laimingi!...

Ir Juozapota, iš džiaugsmo visa užkaičiusi, laiminga ir graži, apkabino vyro kaklą.

– Ar žinai, kaip tada bus mum gera! – kalbėjo jinai tyliai, svajodama ir į jį glausdamasi – turėsma savo žemę, niekam nebevergausma ir dirbsma tik sau-sau!... Susilauksma vaikų... Būsma ne be vieni... Ar žinai: tu įvaisysi sodnelį ir kai paaugs vaikai, turėsma jiems vaisių ir uogų. Vaikams bus geriau, ir mudu laimingesni būsma...

Vyras klausė tų savo moters svajojimų ir pats tais svajojimais ėmė tikėti. Jam pradėjo regėtis, kad jisai ne be neturtelis pono vergas, bet jau laisvas ūkininkas, turįs pakaktinai⁹ nuosavios žemės, turenis paaugusius vaikus ir ramiai sau su jais ir su savo moterim gyvenantis... Ir tokį džiaugsmą savo širdy pajuto, kad norėjo pagriebti sėdinčią Juozapotą ir kelius kartus su ja po aslą apsisukti. Tik, kažin ką atminęs, susiturėjo...

– Reikia eiti pažiūrėti, ką sodžiaus vyrai kalba – tarė, atsidusęs ir pasiėmęs kepurę.

– O ką, Juozapai, jeigu rusų valdžia nepasiduos? – paklausė ne tai rimtai, ne tai juokaudamas, atsigręžęs nuo durų.

Juozapota atsistojo, tartum, ko išsigandusi. Bet tuoju sučiaupė lūpas ir žybtelėjus akim, netikėtai suriko: „Vyti tuos rusus iš mūsų krašto, vyti! Ar atmeni, kaip anais metais mane kazokas užpuolė? Kad ne tu ir tėvelis, būčiau pražūvus...”

Primintasai kazokas visą kraują Petrui galvon suvijo.

Žvilgtelėjo degančiom akim į moterį ir, sukandęs dantį, dusliu balsu tarė: „Išvysma juos, išvysma!”

⁸ *gausma* – gausime. [przypis edytorski]

⁹ *pakaktinai* – pakankamai, užtektinai. [przypis edytorski]

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.